

Таких прикладів можна навести чимало. Численні колізії та неузгодженості зовнішнього вираження законодавчого матеріалу пов'язані передусім із незадовільним законодавчим регулюванням цих питань, адже на доктринальному рівні багато з них є вже значною мірою вирішеними. Тому доречним було б до початку очікуваної інтенсифікації законотворення, пов'язаної з інтеграційними процесами, визначити на законодавчому рівні якісний та ефективний інструментарій та зрештою прийняти «закон про закони».

Іванова А. Ю. Деякі проблеми законодавчої техніки сучасного українського законотворення

У статті виявлено та узагальнено деякі проблеми основних елементів законодавчої техніки на прикладі законодавчих актів та законопроектів «про поліцію».

Ключові слова: законодавча техніка, перехідні та прикінцеві положення, набрання чинності закону, введення закону в дію.

Иванова А. Ю. Некоторые проблемы законодательной техники современного украинского законотворчества

В статье выявлены и обобщены некоторые проблемы основных элементов законодательной техники на примере законодательных актов и законопроектов «о полиции».

Ключевые слова: законодательная техника, переходные и заключительные положения, вступление закону в силу, введение закона в действие.

Ivanova A. Some problems of the legislation technique of the modern Ukrainian legislation

The article revealed some problems and summarized the basic elements of legislative technique the example of legislation and law «On Police».

Key words: legislative technique, transitional and final provisions, coming into force, putting the law into effect.

УДК 340.12

*Валерія Володимирівна Ісаєва,
здобувач відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У науковій літературі існує велика кількість визначень терміна «інтеграція». Зокрема, інтеграція (від лат. *integro* — відновлення, об'єднання в єдине ціле) — це процес і результат взаємозв'язку, взаємодії, зближення та об'єднання у єдине ціле будь-яких частин, елементів країн, їхніх економік, соціальних і політичних структур, культур, соціальних і політичних груп, етносів, партій, рухів, організацій.

У сучасній науковій літературі виокремлюють такі основні види інтеграції:

- 1) залежно від предмета — політична, економічна, науково-технічна інтеграція;
- 2) ґрунтуючись на географічних ознаках — глобальна, регіональна, субрегіональна;
- 3) за принципом розширення інтеграція може бути «вшир» (коли збільшується кількість членів) або «вглиб» (коли посилюються інтеграційні процеси серед тих самих членів).

Необхідно зазначити, що європейська інтеграція в сучасному розумінні — це явище ХХ ст. У цей період такі науковці, як К. Аденауер, Ж. Монне, П.-А. Спаак зазначали, що для європейців «європеїзм» є найконструктивнішою ідеєю століття, а логіка потребує від них об'єднання зусиль,

досвіду, енергії, навичок у спільних інтересах. А теоретичні засади європейської інтеграції можна згрупувати в «економічний» і «політичний» напрями [6, с. 10].

Розгляд інтеграції, наприклад, штатів у США, республік у колишньому Радянському Союзі та країн, що увійшли до складу Європейського Союзу, дозволяє нам краще зрозуміти ці напрями. Значною мірою відносини в цих спільнотах продиктовані конфедеративним чи федералістським характером об'єднання, але також велике значення мають фактори організації угруповання суспільств: відносна гомогенність чи розрив між «центром» та «периферією», адаптогенний потенціал, ступінь асиміляції, синхронізованість суспільств у реакції на виклик ззовні, ефективність подолання розбіжностей між власними і спільними інтенціями на користь останніх. Зазначається, що спільноти, які інтегрували суспільства зі значними розходженнями у кодовій структурі, отримують більший кодовий («генний» набір), а тому мають перевагу у комунікації перед більш гомогенними за соціокультурним складом спільнотами завдяки своїй гнучкості. Актуальність обраної теми полягає в тому, що зараз між європейськими суспільствами зникають звичні нам всім бар'єри та кордони, що, з одного боку, добре, а з другого — позбавляє невеликі країни звичного захисту від непередбачених втручань. Нині саме для України ця тема є найбільш гострою, тому що взаємодія між суспільствами-донорами та суспільствами-реципієнтами приводить до загострення проблеми взаємного прямого та прихованого впливу одних суспільств на інші. Виникає протиріччя між узагальненням соціальних і культурних ознак суспільств у процесі адаптації в межах утвореної спільноти, та намаганням суспільством-реципієнтом зберегти свою унікальність. Оскільки для сучасної України у її прагненні до інтеграції найбільшими досягненнями є зрушення у визначенні соціальної ідентичності суспільства як учасника глобальної взаємодії, то ми розуміємо, що потреба у дослідженні комунікативних засад, які зумовлюють інтеграційні процеси, безумовно, існує. Це питання неодноразово порушували українські політологи, історики, соціологи тощо. Також проблематика суспільної взаємодії досліджувалася у широкому та світовому колі джерел. Зокрема, до засновників теоретичних засад взаємодії, у тому числі комунікативної, слід віднести таких фахівців, як К.-О. Апель, П. Вацлавік, Ю. Габермас, В. Гьосле, Т. Ван Дейк [4, с. 6]. Нині для нас існує нагальна проблема вивчення та адаптації саме під Україну досвіду інших країн у напрямі функціонування держави в умовах глобалізації.

Спробуємо розглянути комунікативну функцію нашої держави, яка характеризує так звану четверту владу — засоби масової інформації. Цю функцію також називають «інформаційною», але назвати її «комунікативною» буде більш точним, тому що комунікація — це обмін інформацією, що обов'язково має суб'єкт, об'єкт, а також прямий і зворотній зв'язок між ними. На тлі гострих потреб України в реформах, такий обмін інформацією повинен стати метою всієї системи влади. Для того щоб якісно та своєчасно надавати громадянам державні послуги, вкрай необхідно налагодити взаємодію влади, організацій та громадян, тобто комунікацію. На жаль, зараз у нашій країні цей зв'язок зовсім не рівноправний і не партнерський.

Комунікативна функція має свій зміст, способи і структури, своє забезпечення [2, с. 23]. Специфіка цієї функції полягає у її впливі на суспільство, та часом навіть у прихованому маніпулюванні суспільною свідомістю, адже зараз саме на інформації заснована уся діяльність влади [2, с. 23].

Деякі вчені дійшли висновків, що самоідентифікація суспільства відбувається у процесі його реагування на інформацію та засвоєння чи відторгнення властивих їй соціокультурних кодів «прийнятного» та «чужорідного» [1, с. 3]. Вже доведено, що гармонізація спільного середовища полягає в урегулюванні протиріч та є можливою за умов адекватного сприйняття учасниками взаємодії наслідків застосованих ними стратегій прямого та прихованого впливу.

Не слід також забувати про те, що здатність суспільства продукувати інтенції та реагувати на інформацію, що надходить ззовні, впливає з особливостей його функціонування як сукупності інтенціональних суб'єктів у їх взаємозв'язку завдяки особливостям спільного середовища. Фактична взаємодія виникає, коли сторони не готові до зміни і балансування свого простору, тобто це — інтеграція без комунікативної перспективи, спрямована на попереднє встановлення контакту, оцінку іншої сторони. Стратегічна взаємодія виключає не тільки комунікативну перспективу, а й встановлення контакту, спрямованого на з'ясування комунікативних очікувань суб'єктів. У реалізації власних інтересів сторонам не тільки неважливе виникнення комунікативної перспективи, а й бажане зведення до мініму-

му спроб впливу на домагання сторін і їхнє балансування. Також ми маємо моделі суспільної взаємодії відповідно до ступеня гармонізації позитивного соціального обличчя (прагнення до утворення спільного простору) та негативного (захист від надмірного втручання), зокрема:

- гармонійну та неконфліктну модель зі збалансованими позитивними та негативними соціальними обличчями учасників;
- конфліктну модель, де надмірне прагнення до інтеграції починає пригнічувати соціальне обличчя, тобто руйнує «приватне недоторкане коло» учасників і викликає внутрішній конфлікт;
- конфліктну модель «недовіри», де прагнення до відгородження, створення захисного панцира навколо внутрішнього світу робить консенсус неможливим.

Також слід розглянути таку тему, як самоідентифікація сучасного суспільства, яка в процесі інтеграції з іншими залежить від його залучення до міжсуспільного полілогу, з одного боку, та, з другого — від інформаційного деспотизму, викликаного інструментальним мисленням сучасного «Я-покоління» [1, 7]. Це має структуру відносин «Свій — Чужий» та «Свій — Інший», що впливають на процес формування категорій «прийнятного» та «чужорідного» в ідентичності суспільства та визначають стратегії побудови його взаємодії з іншими суспільствами [1, с. 12]. Здійснюється виокремлення соціокультурних кодів прийнятного (визначають інформацію ззовні за критеріями сумісності з соціокультурною сферою суспільства) та чужорідного (містять ознаки унікальності, які не спростовуються під час взаємодії), що впливають на самоідентифікацію суспільства у ролі учасника комунікації. Формування Я-концепції проходить на рівні вирішення умов співіснування кодів прийнятного та чужорідного кожної зі сторін, з урахуванням адаптаційних потреб, що впливають на самопізнання суб'єктів взаємодії через зіставлення власного середовища зі специфічним соціокультурним середовищем Іншого.

У контексті участі суспільства в міжсуспільній комунікації стадія сформованості «Я-концепція» визначає його здатність до інтеграції, а також перспективи та стратегії впливу, які воно застосовуватиме під час взаємодії. Йдеться про динаміку соціокультурної кодової системи суспільства з огляду на його здатність до здійснення обміну інформацією, інтенціями та засобами впливу з іншими учасниками комунікації під час утворення суспільних об'єднань. Наприклад, можна розглянути та використати цивілізаційні архетипи об'єднання, характерні для Північної Америки, Західної Європи, Близького та Далекого Сходу [5, с. 2].

На думку В. Червонюка, сучасне суспільство, де основний предмет праці більшої частини людей — інформація та знання, а знаряддя праці — інформаційні технології, впевнено можна назвати інформаційним, тобто таким, що має комунікативну функцію [7, с. 7]. Її зміст охоплює утворення єдиного інформаційно-комунікативного простору держави як частини світового інформаційного простору, забезпечення вільного доступу користувачів до інформації шляхом постійного її накопичення, оновлення та розповсюдження; створення ефективної системи реалізації прав громадян і соціальних інститутів на вільне отримання, розповсюдження та користування інформацією; організацією єдиної системи забезпечення захисту інформації та інформаційної безпеки; сприяння подальшому розвитку ринку інформації, фактичному задоволенню потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах [7, с. 12].

На інформації заснована діяльність законодавчої влади — ухваленню законів передуює збір та обробка інформації (соціальної, економічної, політичної). Адже сам текст закону — правова інформація, яку держава поширює насамперед офіційно, а також «популяризує». Але найбільше комунікативна функція держави проявляється у діяльності органів виконавчої влади, що здійснюють інформаційну діяльність повсякденно та безперервно.

Також слід звернути увагу на те, що за інформаційної доби сьогодення зростає не тільки інтенсивність інтеграційних процесів, а й кількість конфліктів, пов'язаних з дезінтеграцією [3, с. 6]. Визначення комунікативних засад інтеграційних процесів суспільств у їх прагненні до самоідентифікації дозволяє зауважити, що культурна дезінтеграція у певних межах є ознакою самозбереження унікальності кодової структури суспільства у сенсі усталених інтерпретацій досвіду його членів, а також стереотипів реагування на ситуації взаємодії. Таким чином, самоідентифікація суспільства, зокрема стадія сформованості його Я-концепції, безпосередньо є основою інтеграційних процесів, що відбуваються під час участі зазначеного суспільства у міжсуспільній комунікації. Формування ідентичності інтегрованих спільнот відбувається поступово, залежно від

інтеграційних процесів між суспільствами у його складі. Первинна ідентичність інтегрованого утворення як соціального цілого спирається на видалення зі сфери чужорідного специфічних соціокультурних кодів, що є нерелевантними для спільноти загалом, з метою формування спільної кодової системи, ідентифікація членів об'єднання з якою є органічною; вторинна ідентичність інтегрованого утворення відзначається актуалізацією єдності інформації, простору та часу, що формують перспективу участі в інформаційному обміні на засадах відповідальності за наслідки застосованого до інших акторів комунікації впливу. Вразливість комунікації полягає у тому, що її дискурсивні вимоги не можуть реалізуватися за умов контакту спільнот, які керуються різними типами соціальної дії (комунікативної чи стратегічної), тому «глобалізація» набуває переваги на сучасному етапі розвитку людської спільноти, але загрожує інформаційному обміну як ознаці функціонування всезагального комунікативного простору.

Отже, інтеграція є складним, багатостороннім і часто суперечливим явищем.

Незважаючи на те, що інтеграція є наслідком усвідомлення необхідності спільного вирішення проблем сучасності, вона, з одного боку, створює умови для формування інтернаціональних (міждержавних чи наддержавних) політичних інститутів, а з другого — може призвести до протистояння різних соціально-політичних сил, партій, держав, цивілізацій. Безумовно, вирішення цих проблем полягає у вимогах ефективного інформаційного забезпечення, а саме:

- держава повинна безпосередньо створювати нормативні акти, інформацію для яких беруть зазвичай ззовні;
- забезпечувати супровід інформації, що має державне значення (похідні функції контролю, обліку, моніторингу);
- створення спеціалізованих структур у сфері інформації та регулювання їхньої діяльності (ЗМІ, архіви, музеї, установи освіти, культури);
- зберігання інформації на різних стадіях комунікативного процесу;
- переробка і створення нової інформації;
- забезпечення реалізації конституційного права громадян на доступ до інформації.

Список використаних джерел

1. *Балінченко С. П.* Комунікативні засади інтеграційних процесів у сучасному суспільстві : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 / С. П. Балінченко ; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2005. — 16 с.
2. *Комунікація* : наук.-практ. зб. — 2013. — № 3.
3. *Сучасні трансформації та світосприйняття* : дис. кафедри філософії та політології Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов. — Сімферополь, 2004.
4. *Балінченко С. П.* Я-концепції суспільств у контексті інтеграційних процесів / С. П. Балінченко // *Мультиверсум. Філософський альманах* : зб. наук. праць. — К. : Український центр духовної культури, 2003. — Вип. 37. — С. 112–123.
5. *Балінченко С. П.* Сприйняття Іншого у міжкультурній комунікації в контексті опозиції «Свій — Чужий» : матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (27–28 квітня 2004 р.) / С. П. Балінченко. — Х. : ХАІ, 2004. — С. 48–49.
6. *Рябінін Є. В.* Процеси інтеграції у XX столітті: основні концепції їх вивчення / Є. В. Рябінін // *Політичний менеджмент*. — 2006. — № 5 (20). — С. 122–131.
7. *Червонюк В. И.* Теория государства и права : учеб. пособие / В. И. Червонюк. — М. : Изд-во Моск. акад. МВД России, 2000.

Ісаєва В. В. Комунікативна складова інтеграційних процесів

Стаття присвячена засадам і механізмам інтеграційних процесів, що відбуваються у контексті міжсуспільної комунікації. У результаті дослідження визначено, що об'єднання суспільств залежить від рівня сформованості їх Я-концепцій. Інтеграція може призвести до протистояння різних соціально-політичних сил, партій, держав, цивілізацій. Вирішення цих проблем полягає в ефективному інформаційному забезпеченні державою суспільства та організацій на всіх рівнях керування.

Ключові слова: європейська інтеграція, соціокультурні спільноти, суспільна взаємодія, функціонування держави в умовах глобалізації, Я-концепція суспільства, соціокультурна кодова система.

Исаева В. В. Коммуникативная составляющая интеграционных процессов

Статья посвящена основам и механизмам интеграционных процессов, происходящих в контексте межобщественной коммуникации. В результате исследования определено, что объединение обществ зависит от уровня сформированности их Я-концепций. Интеграция может привести к противостоянию различных социально-политических сил, партий, государств, цивилизаций. Решение этих проблем заключается в эффективном информационном обеспечении государством общества и организаций на всех уровнях управления.

Ключевые слова: европейская интеграция, социокультурные сообщества, общественное взаимодействие, функционирование государства в условиях глобализации, Я-концепция общества, социокультурная кодовая система.

Isaieva V. The communicative component of the integration processes

The report focuses on the foundations and mechanisms of integration processes which occur in the context of the international communication. The study determined that the merger of societies depends on the level of development of their self-concepts. This integration can lead to conflict between various social and political forces, parties, States, and civilizations. The solution of these problems lies on effective information which the government gives to society which organized at all levels of management.

Key words: European integration, social and cultural community, the social interaction, the functioning of the state in conditions of globalization, self-concept of society, social and cultural code system.

УДК 340:143

*Олена Анатоліївна Калганова,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Національного університету
державної податкової служби України,
кандидат юридичних наук, доцент*

*Марія Володимирівна Кармаліта,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного університету
державної податкової служби України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВПЛИВ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність обраної тематики зумовлена становленням нової вітчизняної правової парадигми, в основу якої закладено принцип верховенства права. Формування системи права України відбувається на нових засад, принципах демократії та загальнолюдських цінностей.

У новітніх умовах розвитку суспільних відносин під впливом насамперед процесів глобалізації особливого значення набувають проблеми прав людини, створення загальноєвропейських і загальносвітових інституцій, процесів зближення різних правових систем, доктринальні правові джерела знову набувають особливого, першочергового значення [1, с. 147].

Правова доктрина завдяки своїй достовірності й аргументованості є концептуальною базою вітчизняної правотворчої практики. Завдяки їй виникає можливість глибшого розуміння потенціалу українського права з точки зору розширення його джерельної бази. З впевненістю стверджуємо, що це завдання активно виконують провідні фахівці з правознавства (як теоретики, так і практики). Водночас в Україні констатувати безперешкодний вплив доктрини на сучасного законодавця як стійку тенденцію поки що безпідставно.